

D'INVISIBLES A CIUTADANES, de Xavier Carmaniu Mainadé

El projecte de recerca "**D'invisibles a ciutadanes**" realitzat per l'historiador Xavier Carmaniu Mainadé **té per objectiu fer una primera aproximació al paper de les dones en la història de la Girona del s. XX**. Aquest ha estat un tema totalment inèdit fins ara i això fa que el treball sigui només un primer pas en el camp dels estudis de gènere centrats en la ciutat.

"D'invisibles a ciutadanes" vol resseguir el llarg camí que han hagut de fer les dones per veure reconeguts els seus drets durant la darrera centúria. Per fer-ho, Carmaniu ha fonamentat la investigació en dos grans pilars: la **recerca hemerogràfica** (buidatge de premsa) i la **recerca oral** (entrevista a testimonis). La primera ha servit per documentar l'activitat femenina durant les dècades inicials del nou-cents i la segona per posar en valor la importància de preservar les vivències de les gironines des dels anys trenta.

Recerca hemerogràfica

Aquesta part del projecte ha consistit a recollir totes les notícies relacionades amb el sexe femení aparegudes al *Diario de Gerona* des del 1900 fins al 1936. S'ha escollit aquest periòdic, d'una banda, perquè es va publicar ininterrompudament durant tot el període i, de l'altra, per les facilitats a l'hora de consultar-lo a les instal·lacions de l'Arxiu Històric Municipal.

Les informacions recopilades s'han dividit en tres apartats: notícies internacionals, notícies locals i notícies d'associacions femenines de Girona. Al primer grup s'hi han reunit totes aquelles notes que fan referència, per exemple, a les sufragistes britàniques, al paper de la dona a la Rússia soviètica o a les associacions de catòliques fundades a Bèlgica. Això demostra que els lectors i les lectores del *Diario de Gerona* estaven assabentats dels moviments femenins que es produïen al món i que a més els interessaven, ja que moltes d'aquestes notícies apareixen a primera pàgina del periòdic o, si més no, en llocs destacats.

A les **notícies locals** s'hi han aplegat tant articles d'opinió com ressenyes d'actes socials en què les dones gironines eren protagonistes. Així doncs, s'han trobat columnes dedicades a lloar pianistes i pintores, comentaris sobre el paper que havien de tenir les dones en la societat com a mares i esposes, o textos on es destacava la sensualitat de les jugadores de tennis. Sigui quina sigui la temàtica, val a dir que la majoria d'aquestes informacions defensen el rol femení tradicional.

Sens dubte, però, **el més interessant és l'apartat dedicat a les entitats femenines de Girona** perquè **ha permès documentar l'existència d'associacions de dones** que, abans de l'esclat de la Guerra Civil, van ser **actives en el camp cultural, polític, catòlic i esportiu**. Per exemple, s'ha pogut constatar que durant tota la dècada dels anys vint, i fins al 1936, es va mantenir operatiu l'Institut de la Dona que Treballa i Biblioteca Popular de la Dona. Aquesta entitat era presidida per Esperança Bru, esposa de Rafael Masó, i estava vinculada a l'obra social de la Caixa de Pensions. Anualment organitzava cursets

Beca 8 de març, de recerca sobre la memòria històrica de les dones a Girona, convocada per l'Ajuntament de Girona el 2005

de català, francès, art i religió així com conferències puntuals sobre, per exemple, higiene o poesia.

Així mateix, en el **camp religiós** s'ha pogut resseguir la presència d'Acció Catòlica de la Dona, vinculada al bisbat, que va ser fundada amb l'objectiu de mantenir i defensar els valors cristians de la societat gironina. En l'**àmbit polític**, s'ha comprovat que la Lliga Catalana també va comptar amb la seva secció femenina durant els anys de la Segona República. El *Diario de Gerona*, de caire catalanista conservador, informa puntualment de tot allò relacionat amb aquest partit i les dones que hi militaven.

Gràcies a aquest periòdic també hem pogut recuperar els primers passos de les **dones esportistes de la ciutat**. S'ha documentat que **el primer partit de bàsquet femení** es va celebrar el 23 d'octubre de 1930 en el marc de les activitats organitzades pel GEIEG durant les Fires i Festes de Sant Narcís. L'enfrontament esportiu el van protagonitzar dos equips del FC Barcelona. Més endavant les mateixes gironines també van participar en alguns partits, igual que també van ser presents en trobades atlètiques o en un festival de natació l'agost de 1935, que va tenir com a escenari la flamant piscina de la Devesa, estrenada feia molt poc.

Recerca oral

Si la recerca hemerogràfica ha demostrat que a la Girona de preguerra hi havia una remarcable activitat femenina en diversos camps, el treball amb les testimonis ha posat de relleu la necessitat de preservar les seves experiències perquè serveixin de font d'informació per a les futures generacions d'investigadors.

Davant la impossibilitat de poder fer un nombre satisfactori d'entrevistes per incloure tot el segle, es va creure oportú concentrar els esforços a cercar dones de més edat que poguessin aportar informació dels records d'una època que desapareixerà amb elles. Per agilitzar el procediment de selecció es va contactar amb entitats freqüentades per persones nascudes entre 1910 i 1930 com ara L'Esplai de la Fundació de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona i l'Associació de Gent Gran Onyar-Montilivi. Allà es va fer una entrevista preguionada i estandarditzada a totes les dones que van acceptar col·laborar. A partir d'aquest breu qüestionari, i una vegada analitzades les respostes, es va decidir demanar fer una entrevista amb més profunditat a cinc dones: **Catalina (1916), Angelina (1920), Dolors (1923), Rosa (1926), Carme (1927)**. Es van escollir perquè responen a perfils heterogenis però complementaris, que demostren la necessitat de tenir en compte la veu femenina a l'hora d'escriure, per exemple, la història del món laboral o de la mateixa ciutat.

Gràcies a les converses mantingudes amb aquestes persones s'ha pogut documentar la presència del treball infantil al sector domèstic i a l'industrial. També s'ha evidenciat la importància del treball a domicili, sovint imprescindible per al bon funcionament de l'economia familiar. Aquest és el cas de modistes i patronistes, per exemple. Altres, en canvi, van formar part de la mà d'obra fabril. **Una de les testimonis ha permès documentar amb exactitud la manera de treballar de la Grobrer, la principal fàbrica de Girona i que, majoritàriament, es fonamentava amb mà d'obra femenina.** Alguna d'aquestes dones també va oferir informació sobre el paper de les solteres en el mercat laboral del primer franquisme: noies joves que passaven a convertir-se en mestresses de casa al moment de casar-se.

A més de la seva relació amb el món laboral, **elles també han estat testimonis de l'evolució de la ciutat i de la manera com s'hi van viure els fets més destacats del s. XX**: la proclamació de la Segona República, la vida quotidiana durant la Guerra Civil, l'entrada de les tropes franquistes, la repressió de la primera postguerra o el desordenat creixement urbanístic dels temps del *desarrollismo*.

Una interessant qüestió que **han posat de relleu les entrevistes és la importància de la sociabilitat no formal**. És a dir, aquells punts de trobada coneguts per tothom però no escrits enlloc. En el cas de Girona eren sobretot els balls (de l'Ateneu, de la piscina de la Devesa, de les festes de carrer) i, molt especialment, la Rambla. Es tractava de llocs de trobada on podien fer amistat persones dels dos sexes i començar una relació que podia acabar amb matrimoni.

Conclusions

De la mateixa manera que convindria aprofundir en la recerca documental per posar de relleu la presència femenina durant els primers anys del s. XX, **“D'invisibles a ciutadanes” ha fet molt evident la imperiosa necessitat de portar a terme un procés sistematitzat de recuperació de la memòria històrica de les dones, i, ben segur, també dels homes.**

Molts dels seus coneixements i vivències no apareixen als llibres, i la seva mort significarà la desaparició d'aquesta informació per sempre.

Igualment, convé tenir en compte que per recuperar d'una manera efectiva la memòria històrica de les dones, a més de la convocatòria de la Beca 8 de març, es poden portar a terme moltes altres accions. Per exemple, en el camp educatiu es podrien dissenyar crèdits de síntesi dedicats a la història de les gironines; i en el de la difusió es podrien organitzar exposicions, col·locar plaques commemoratives, promocionar publicacions dedicades a la història de gènere, realitzar programes divulgatius en col·laboració amb Televisió de Girona..., les possibilitats són infinites.

Ara bé, dotar de contingut els productes educatius i divulgatius només és possible si es fa una producció historiogràfica rigorosa i de qualitat. La Beca 8 de març és una bona manera de potenciar la investigació però convindria anar més enllà. A tall de proposta, es pot plantejar l'elaboració d'un diccionari biogràfic de les gironines més destacades del s. XX o la creació d'un fons arxivístic de testimonis orals i llegar així una valuosíssima informació a les futures generacions, que voldran saber més coses de la història de les gironines del segle passat, el moment en què van deixar de ser invisibles per convertir-se en ciutadanes.

Girona, 7 de març de 2006